

A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT ÉS IPARFEJLESZTÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI SAJÁTÓSÁGAI CSONGRÁD MEGYÉBEN

Írta: MOHOLI KÁROLY

Az ország összterületének 4,6%-át (4262 km²) összlakosságának 4,3%-át (446 300 1971. január 1-én) képező Csongrád megye az elmúlt tervidőszakban gyorsütemű határozott fejlődést ért el [1].

A lakosság létszáma a két népszámlálás közti időszakban csak 10 900 fővel növekedett, de az emelkedés túlnyomó része (8500 fő) az utóbbi öt évre jutott. Az erőteljes gazdasági fejlődés, elsősorban a nagyarányú népgazdasági beruházások eredménye. Az iparban az előző tervidőszakhoz képest háromszorosra, a mező-, erdő- és vízgazdálkodásban kétszeresre emelkedtek a beruházások. Mivel a befektetések főként a már kedvezően haladó termelő ágazatokba összpontosultak az eredmények is megnövekedtek.

A nagyarányú beruházások hatásaként a tízezer lakosra jutó ipari foglalkoztatottak száma 1965—70 között 20%-kal emelkedett. Különösen kedvező jelenségként említhető a nődolgozók létszámának növekedése, aminek következtében a tervidőszak végén arányuk az összes foglalkoztatottak 43,1%-át érte el [2].

A mezőgazdaság beruházásaiban főként a termelőerők helyes területi elhelyezkedésére törekedtek. Emelkedett a mezőgazdasági nagyüzemek műszaki színvonala, ami lehetővé tette a gazdálkodás hatékonyságának növekedését.

A jelentős infrastruktúrális fejlesztések következtében lényegesen javultak a lakásviszonyok, a közművesítés, a közlekedés, és ezek a személyi jövedelmek emelkedése mellett kedvezően hatottak a lakosság életkörülményeinek alakulására is.

A nagyarányú beruházások ellenére Csongrád megye az országos viszonyokat figyelembe véve az iparfejlesztés terén továbbra is elmaradt és éppen ezért az új tervidőszakban a kedvezőbb gazdasági szerkezet kialakításához az ipar részarányának további növelése indokolt. Fokozott gondot kell fordítani a korszerűbb szerkezeti összetételre, valamint a területi elhelyezkedés javítására.

A kedvezőbb szerkezeti viszonyok elérését célzó ipari beruházásoknak az alapvető és távlati iparfejlesztést kell szolgálni. Ebben a vonatkozásban fokozott szerephez jut a szénhidrogének feltárása és felhasználása.

Az iparfejlesztés terén fontos szerepet kell, hogy betöltsenek a lakosság közvetlen szükségletét kielégítő infrastruktúrális beruházások is. Ismeretes, hogy a megyei építőipari kapacitás az országos átlag alatti. Ezzel szemben az építőipari igény magas és a kettő közti feszültséget csakis az építőipari teljesítőképesség növelésével lehet elérni.

A mezőgazdasági termelésben a foglalkoztatottak részaránya tovább csökken, de az ágazat népgazdasági szerepe lényegesen nem változik. A távlati fejlesztés folyamán számolni kell azzal, hogy a mezőgazdaságilag művelt terület az ipartelepítésekkel és más infrastruktúrális beruházásokkal csökkenni fog. A művelési ágak változása főként a szántók, szőlők és gyümölcsösök vonatkozásában mutat majd területcsök-

kenést. Ez a folyamat jelen esetben azonban előremutató. A gyenge minőségű homoki szántókat erdősítik, legelőkké alakítják át, hasonlóképpen az alacsony hozamú szőlők és gyümölcsösök felszámolásával a gazdaságosság irányába haladnak. A terület csökkenése, a fogyasztás növekedése viszont feltétlenül megkívánja a növénytermesztés hozamának emelkedését. Az intenzív növényfajták fokozott elterjedése, a korszerűbb agrotechnika, a műtrágyák alkalmazása, a gépesítés biztosítéka a nagyobb igények kielégítésének. Az állattenyésztés korszerűsítése a hozamok növelése főként a szakosított tenyésztő telepek kiépítésével érhető el.

Mivel a mezőgazdasági termékek iránti igény egyre jobban érvényesül a feladatok megoldása fokozottan racionális gazdálkodást kíván meg. A korszerűsítést, átlagterménynövekedést azonban úgy kell elérni, hogy az ne vezessen a termelési költség jelentős arányú emelkedésére.

A településhálózat tervszerű fejlődésével kapcsolatos a kereskedelmi feladatok növekedése. Ez a beruházások nagyobb arányú emelkedése mellett, a korszerű üzlet-hálózat kiépítésével csak lassú foglalkoztatottsági emelkedést kíván meg.

Településhálózat és iparfejlesztés

Csongrád megye korábbi iparfejlesztésében rendkívül nagy szerepet töltött be az a dott településhálózat, valamint ezzel kapcsolatos infrastrukturális helyzet. Az utóbbi évtized nagyarányú energiafeltárásával, a tervszerű ipartelepítéssel, a mezőgazdaság széles körű fejlesztésével megváltozott a termelőerők területi elhelyezkedése és ezzel együtt jelentős mennyiségi emelkedés következett be. Szeged mellett mindinkább ipari jellegűvé váltak a megye városai, sőt néhány községben is jelentős mértékben nőtt az ipari foglalkoztatottak aránya. A tervszerű ipartelepítés természetszerűleg vonta maga után az infrastrukturális fejlesztés gyorsítását.

A termelőerők területi változása, a népgazdasági ágak tervszerű fejlesztése igen erős hatást gyakorol a települések fejlődésére és számos problémát vet fel. Az iparfejlődéssel szoros kapcsolatba kerül a település létszámviszonyának alakulása. Az iparosodás vonzó hatására növekszik a lakosság, megváltozik a kül- és belterület lélekszáma aránya, erősödik az urbanizációs folyamat. Emelkedik a vonzáskörzet kiterjedése.

A távlati fejlesztés folyamán a megye településhálózatának alapvető adottságaiból kell kiindulni. Jellemző a nagyhatárú és viszonylag nagy lélekszámú települések szórt elhelyezkedése. A városok kedvező földrajzi helyzetben fekszenek. A nagy lélekszámú községekhez és városokhoz egyaránt nagy kiterjedésű szétszórt tanyavilág csatlakozik. Ennek változása viszont területileg eléggé eltérő. A Tiszántúlon erősen felbomló, míg a Duna-Tisza köze viszonylag kedvező fekvésű homoktalajain még hosszú ideig állandósul, vagy alig csökken [3]. Ennek megfelelően a lakosságnak a városokba, és általában a belterületekre való vándorlása területenként eltérő erősséggel, de tendenciósan jelentkezik.

A megye településhálózatában Szeged mint kiemelt felsőfokú központ az egész Dél-Alföldre kiható ipari termelési és kulturális szerepkört tölt be. A kedvező gazdaságföldrajzi adottságai, közgazdasági helyzete, közigazgatási funkciója, fejlett gazdasági és kulturális élete következtében egyre nagyobb hatást gyakorol a távolabbi környezetére is. Következésképpen különösen az utóbbi évtizedben lakossága erősen növekedett. Az új ipartelepek létesítése a vonzó hatást tovább növeli.

Az utóbbi évek iparfejlesztését azonban nem követte a város infrastrukturális beruházásainak növelése. Az elmaradás főként az úthálózat kiépítésében, helyi közlekedésben és a közművesítésben a legnagyobb. Országos viszonylatban kedvező műve-

lódésügyi és egészségügyi ellátottságot viszont árnyékolják az elavult intézményi létesítmények. Különösen nagy lemaradás van a Tanárképző Főiskola, a kórházak épület állományában és állagában egyaránt. Ezek felújításának, bővítésének ütemét feltétlenül növelni kellene, mert rövid időn belül az iparibb jellegű városokkal szemben (Miskolc, Pécs, Győr) határozott lemaradás következik be. Ugyanakkor ismeretes, hogy az ipartelepítésekkel párhuzamosan tovább emelkedik a környezetre ható szívó hatás, mely a nagyobb agglomerációt eredményezve az infrastrukturális helyzet további elmaradását eredményezi.

Hódmezővásárhely, mint részleges felsőfokú központ közlekedési, gazdaság-földrajzi helyzete az iparfejlesztés számára kedvező feltételeket biztosít. A Délkelet-Alföld fő transzversális vasút és közútvonala mentén, környezetével jó kapcsolatban van, ipari üzemének korábbi fejlettségi színvonala határozott fejlesztési irányt biztosít. A megyeszékhely megszűnése után bekövetkezett lakosságcsökkenés a jelentős ipartelepítésekkel, megszűnt és jelenleg már egyes területeken munkaerőhiány is jelentkezik. A telepítésre alkalmas hely elsősorban a Szeged-orosházi vasútvonaltól délre, valamint a Makóra vezető közút két oldalán van, ahol már eddig is jelentős üzemek vannak. *A továbbfejlesztést az iparvágánnyal, közúttal, víz és csatornahálózáttal valamint földgázvezetékekkel való ellátottság segítené elő.*

Szentes mint középfokú központ, a korábbi egyoldalú élelmiszeripar mellett a könnyűiparban és újabban a villamossági alkatrészek gyártása terén ért el nagyobb eredményt. Az iparfejlesztés területének tengelyében a Szentes-orosházi vasútvonal fekszik. Ettől északra fekvő részen, kisebb szolgáltató vállalatok létesítésére valamint a város belterületén fekvő ktsz-ek kitelepítésére van lehetőség. A vasútvonaltól délre az iparvágányt igénylő nagyobb üzemek telepíthetők. *A város központjával való összeköttetést azonban csak új utak megépítése teszi lehetővé.* A közbeékelődő Szentes-hódmezővásárhelyi vasútvonal a felüljárós utak kiépítését teszi szükségessé.

Makó iparfejlesztése több mint két évtizeden keresztül nem tartott lépést a felmerülő igényekkel. Ennek természetes következménye volt a lakosság folyamatos elvándorlása. A munkaerő további csökkenése csak az utóbbi két évben szűnt meg, de az ipartelepítés üteme most sem kielégítő. A mezőgazdaságból felszabaduló népesség számára további ipari munkalehetőségek létesítése szükséges. Ipari telephelyek létesítésére a város keleti részén a Királyhegyesre vezető út mindkét oldala alkalmas. A terület jó közúti kapcsolatban van a városközponttal, de a szállítás-igényes iparágak létesítéséhez iparvágányok kiépítése szükséges.

A legutóbbi időig csaknem kizárólagos mezőgazdasági jellegű *Csongrád* iparfejlesztése számos telepítési problémát vet fel. Mivel a város belterülete ipartelepítésre alig nyújt lehetőséget, ezért az új létesítmények elhelyezésére csak a várostól délre fekvő terület jöhet számításba. Ennek közúti megközelítése jó, az iparvágány kiépítése kiágazással könnyen megoldható. *Nagyobb problémát jelent azonban a terület közművesítése. Jelenleg nincs megfelelő vízellátása, de hiányzik az ipari szennyvíz és csapadékvíz elvezetése is.*

A községek közül a legkedvezőbb iparfejlesztési adottságai *Kisteleknek* vannak. A községen keresztül halad az E-5-ös országos főútvonal, míg nyugati peremét a Budapest-szegedi fővasútvonal határolja. Így az iparfejlesztés szempontjából igen kedvező közlekedési adottságai jól kihasználhatók. A közművesítés hiánya azonban itt is nagyobb beruházásokat igényel. Az iparfejlesztési adottságok kihasználása azonban elősegíti a népesség települési, foglalkoztatottsági és ellátási viszonyainak javulását. Előmozdítja a környező tanyavilág lakosságának a központba való költözését és nagyobb ellátási intézmények kialakítására is lehetőséget teremt.

A munkaerőviszonyok alakulása

A megye lakosságának létszáma az utóbbi tíz évben alig változott. A külterületekről, tanyákról, falvakból, városokba való bevándorlás viszont annál nagyobb volt. A mozgás többlépcsősnek is tekinthető. Első lépésként a külterületekről a községekbe való mozgás említhető, majd a nagyobb városokba való átköltözés. Külön helyet foglal el Szeged, ahová külterületekről, községekből és városokból is egyaránt sok volt az áttelepülő. Szeged lakosságának emelkedésében még a megyén kívüli területekről származók is jelentős hányadot képviselnek. Ennek megfelelően a hatvanas évek első felében a megye lélekszáma (Szeged nélkül) erősen csökkent és a kiegyenlítést csak a kiemelt felsőfokú centrum lakosságnövekedése biztosította. Az utóbbi években az egyoldalú mozgás kiegyenlítődött és megye városai, valamint néhány nagyobb község kedvezőbb helyzetbe került.

A külterületekről városokba való áttelepülés eredményeként 1970-ben a városi népesség aránya elérte a 57,6%-ot, a belterületi lakosság 79,4%-os.

Az ipari munkaerő tervezésénél a továbbiakban is feltétlenül figyelembe kell venni, hogy a külterületi lakosság száma a jövőben is lassú ütemben csökken és ezzel párhuzamosan főként a városok és nagyobb községek népessége emelkedik. Az emelkedés ütemét az ipari munkahelyek növekedése befolyásolja.

A népesség nem szerinti összetétele megközelíti az országos átlagot. A férfiak 48%-os arányszáma némi növekedést mutat, de nagyobb változásra nem lehet számítani.

Az új tervidőszakban a népesség száma kb. 7 ezerrel növekszik. A foglalkoztatottság lehetőségének emelkedéseként kb. 3%-kal emelkedik az aktív keresők száma. Ezzel kapcsolatos a munkaképes korú férfiak (jelenleg 98,4%) teljes munkábaállítása. A nők 77,3%-os aránya is tovább emelkedik, de a belterületi népesség nagyobb fokú lekötöttsége alig fog emelkedni, mivel könnyűipari telephelyek létesítése vonzóan hat a mezőgazdaságban foglalkozókra és az elszívó hatás ezen a területen érvényesül erőteljesebben.

Mivel elsősorban az ipari munkavállalók létszáma emelkedik, a tervidőszak végeire mintegy 18 ezer munkavállaló beállításával lehet számolni. A kulturális, egészségügyi és szolgáltató ágak növekedésével azonban a nem termelő ágazatok szerepe is tovább emelkedik, ahol főként a nők elhelyezkedésére nyílik alkalom.

A fentiekből megállapítható, hogy a várható munkabábelépők, az iparfejlesztést a munkaerő oldaláról tekintve továbbra is lehetővé teszik, de az extenzív fejlesztés már lényegesen nem fokozható. Az elmúlt tervidőszak országos viszonylatban is kiemelkedő iparfejlesztési üteme (évi 8%) ugyanis jelentős mértékben a létszámnövekedés eredményéből származott. Ettől eltérően a jövőben az intenzív időszaknak kell következnie, ahol fokozottabban érvényesül az élőmunka hatékonysága.

Az egységes városfejlesztés azt kívánja meg, hogy az iparilag magasabb fokon álló területeken fokozottan érvényesüljön az intenzív fejlesztés, szemben a még kibontakozóban levő ipari helyekkel. Ez egyben hozzájárul a területi kiegyenlítetttség emeléséhez. Az előzőek azonban nem zárják ki a gazdaságossági követelményeket, melyek értelmében az új ipartelepek, nagyobb fejlesztések, elsősorban a már iparilag jól előkészített helyekre kell hogy összpontosuljanak, mert ezáltal az infrastruktúrális adottságok is fokozottabban érvényesülnek.

Tervgazdálkodásunkban eddig is érvényesült az iparilag elmaradt területek hatékonyabb fejlesztése, de a termelőerők eddigi területi elhelyezkedése mégis korlátozó tényezőként hatott. Ezen a téren nagyobb változásra nem kerülhet sor, de a kedvezőbb iparszerkezet elérése érdekében az ésszerű ingázás figyelembevételével

tovább kell csökkenteni a munkaerőforrások és az ipari munkahelyek területi elkülönülését.

1970-ben a megye szocialista iparában foglalkoztatottak 53,2%-a Szegeden volt. Hódmezővásárhely 17,6%, Szentes 7,1%-, Makó 6,0%-, Csongrád 5,2%-, és a járárok községei összesen 10,9%-ban részesedtek. A távlati fejlesztés ezeken az arányokon csak kis mértékben fog változtatni, és Szeged túlsúlya továbbra is erősödni fog.

A távlati fejlesztés folyamán az ipari munkahelyek száma csak keveset változik (1975-ig kb. 7500 fővel). Ennek megfelelően az egyes iparcsoportokban foglalkoztatottak arányában sem következik be lényeges módosulás [2]. A foglalkoztatottságot tekintve továbbra is vezető szerepet tölt be a könnyűipar (1970-ben 53%), míg a beruházások legnagyobb része a nehéziparra, és ezen belül is az olajbányászatra jut. A nagyarányú fejlesztés azonban nem jár lényeges létszámnövekedéssel. Nagyobb változás csak a gépipar területén következik be, ahol legfeljebb 1,5—2%-os emelkedésre számítanak.

A könnyűipar mintegy 40%-os termelési volumen növelését elsősorban a termelékenység fokozásával és csak 4—5%-os létszámnövekedéssel kívánja elérni. Az élelmiszeripar 21—22%-os termelési értéknovekedését még kisebb (1—2%) létszámnövekedéssel oldja meg.

Az elmúlt tervidőszakban igen jelentős termelési volumen emelkedést elért építőipar, az új öt éves tervben ismét kétszeresére növeli kapacitását. Az 1,1 milliárdos beruházás elsősorban a korszerűsítést szolgálja, de még így sem oldódik meg az építési igények és kapacitások összhangja. A termelés emelését a nagyfokú gépesítés mellett a munkások több mint 44%-os növelésével kívánják megoldani. Ezáltal az építőipar területén mutatkozik majd a legnagyobb létszámváltozás.

Az ipari munkaerőbiztosítás lehetőségei

A megye népessége az elmúlt időszakhoz képest nem fog lényegesen emelkedni. Az ipari foglalkoztatottak aránya azonban erőteljesebben növekszik. Ebben elsősorban felnövekvő ifjúságra, másrészt a mezőgazdaságból felszabaduló munkaerőkre lehet számítani. A szakközépiskolai hálózat létrehozása nagymértékben növelte a szakmát tanulók számát, ami erősen kihat az ipari foglalkoztatottak arányának növekedésére. A szakmunkásképzés főként minőségi vonatkozásban hoz változásokat, míg a létszám, a tantermi ellátottság következtében alig változik.

A mezőgazdasági munkaerőviszonyainak változása kedvező hatást gyakorol az ipari munkaerőlétszám alakulására. A mezőgazdaságban érvényesülő fokozott üzemi koncentráció az előrehaladott gépesítés, a modern technológiai eljárások bevezetése a termelési feltételek javítását segítik elő. A mezőgazdasági termelés ipari jellegűvé válása a folyamatos bérfizetés határozott vonzást gyakorolnak, de ennek ellenére a következő tervidőszakban nagyobb arányú létszámcsökkenésre lehet számítani. Az összes keresők állománya kb. 11—12 ezerrel csökken. Ezek közül kb. 4500—5000 fő nyugdíjas kategóriába kerül, míg a többi az ipari munkaerőigények ellátására szabadabbá válik. Az egyre bővülő mezőgazdasági szakmunkásképzés biztosítja az új tagok létszámát, de természetesen csökkenti a közös munkába bevonható családtagok számát.

A mezőgazdaság szocialista szektora mellett, az egyéni és kiegészítő-gazdaságokban foglalkoztatottak kb. 12—15%-os csökkenésével is lehet számolni.

A munkaerőviszonyok alakulása szempontjából jelentős tényezőként hat a megyék közötti munkaerővándorlás is. A múltban elsősorban a megyéből kiáramló munkaerővándorlás volt jellemző. A gazdasági szerkezetben végbemenő változások ered-

ményeként azonban ma már a beáramlási tényező jóval erősebb és főként a nehézipari ágakban jelentős létszámnövekedést eredményez. Ez a hatás legerősebb Szegeden és a kőolajbányászattal kapcsolatban közvetlen környékén, de Hódmezővásárhelyen és Szentesen is érvényesül.

A fentiekből megállapítható, hogy a megye iparfejlesztésének munkaerőfeltételei kedvezőek. A még részben extenzív fejlesztési feladatok megoldására is biztosítható munkaerő. Ahhoz azonban, hogy a megnövekedett feladatok elvégezhetőek legyenek a gazdálkodás egész területén növelni kell a munka hatékonyságát, az élőmunka termelékenységét, a termelés műszaki és technikai színvonalát.

A gazdaságosság feltétlenül megköveteli az anyagi erők koncentrációját, azonban az egységes területfejlesztési feladatok figyelembevételével a megye egész területén kell érvényesíteni az arányos foglalkoztatottságot. *A termelő és nem termelő ágazatok fejlesztésének összhangja teremtheti meg a településhálózat kívánt ütemű és differenciált fejlődését.*

Összefoglalás

Csongrád megye korábbi iparfejlesztésében rendkívül nagy szerepet töltött be az *adott településhálózat*, valamint az ezzel kapcsolatos *infrastrukturális helyzet*. Az utóbbi évtized nagyarányú energiateljesítményével, a tervszerű iparfejlesztésekkel a mezőgazdaság széleskörű fejlesztésében azonban megváltozott a termelőerők területi elhelyezkedése és ezzel együtt jelentős mennyiségi emelkedés következett be.

A termelőerők területi változása, a népgazdasági ágak tervszerű fejlesztése, igen erős hatást gyakorol a települések fejlődésére. Az iparosodás vonzó hatására növekszik a lakosság, megváltozik a kül- és belterületi lélekszám arány, erősödik az urbanizációs folyamat, emelkedik a vonzáskörzet kiterjedése.

Megoldandó feladatok:

1. A kedvezőbb gazdasági szerkezet kialakításához az ipar részarányának növelése, a korszerűbb szerkezeti összetétel elérése szükséges.
2. A korábbi extenzív iparfejlesztéssel szemben előtérbe kell, hogy kerüljön az intenzív növekedés, és ezzel kapcsolatban csak kisebb arányú munkaerővándorlással lehet számolni.
3. A gazdaságosság megkívánja, hogy az új ipartelepek és fejlesztések a már meglévő ipari jellegű településekben nyerjenek megoldást, ahol jól kihasználhatók az infrastrukturális fejlettségből származó előnyök.
4. A kedvezőbb iparszerkezet elérése érdekében az ésszerű ingázás figyelembevételével csökkenteni kell a munkaerőforrások és az ipari munkahelyek területi elkülönülését.
5. Az egységes városfejlesztés azt kívánja meg, hogy az iparilag magasabb fokon álló területeken fokozottan valósuljon meg az intenzív fejlesztés, míg a kibontakozóban levő helyeken a területi kiegyenlítődés érdekében az extenzív út érvényesüljön.
6. Az iparfejlesztéssel párhuzamosan oldandók meg a lakosság közvetlen szükségletét kielégítő infrastrukturális beruházások.
7. Településföldrajzi vonatkozásokban figyelembe veendő, hogy az új tervidőszakban a nehézipar fejlesztése 1,5—2%-os, a könnyűipar 4—5%-os, az élelmiszeripar 1—2%-os létszámemelést igényel. Csak az építőiparban lesz 40%-nál nagyobb munkáslétszámnövekedés.

Végül számolni kell azzal, hogy a korábbi elvándorlás helyett főként a nehézipar fejlesztésével kapcsolatban a megyébe való munkaerő-beáramlás érvényesül. *A településhálózat differenciált fejlesztése csak a termelő és nem termelőágak összhangjával valósítható meg.*

IRODALOM

- [1] Csongrád megye Statisztikai évkönyve. Szeged, 1971.
- [2] Csongrád megyei tanács IV. ötéves területi terve. Szeged, 1971. kézirat.
- [3] Моноли К.: Csongrád megye településhálózata fejlesztésének gazdaságföldrajzi sajátosságai. Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. Szeged, 1971.

ИЗМЕНЕНИЯ В ТЕРРИТОРИАЛЬНОМ РАСПРЕДЕЛЕНИИ НАСЕЛЕНИЯ И В РАЗВИТИИ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ЧОНГРАДСКОЙ ОБЛАСТИ

К. Мохоли

Раньше в развитии промышленности Чонградской области решающую роль играли имеющаяся населённая сеть и связанное с ней инфраструктурное положение. Однако в последние 10 лет в связи с грандиозной разведкой энергии, с планомерной индустриализацией и развитием сельского хозяйства изменилось территориальное распределение производительных сил, произошло также значительное количественное повышение.

Изменения в территориальном распределении производительных сил, планомерное развитие отраслей народного хозяйства оказали большое влияние на развитие поселений. Под воздействием индустриализации растёт численность населения, изменяется количественное соотношение городского и пригородного населения, усиливается урбанизация, расширяется район притяжения.

Всё это требует решения следующих проблем:

1. Для создания выгодной хозяйственной структуры необходимо симметричное развитие промышленности.

2. На первое место следует выдвигать не экстенсивный способ развития промышленности, как считали прежде, а интенсивный, при котором наблюдается меньшая текучесть рабочей силы.

3. В целях повышения экономического эффекта новые промыслы надо строить в старых промышленных районах, где можно хорошо использовать преимущества инфраструктурального развития. Необходимо также уменьшать территориальную обособленность источника рабочей силы от места работы.

4. Интересы общего развития городов требуют интенсивного развития старых промышленных районов и экстенсивного развития новых промышленных районов, появившихся в наши дни.

5. Наряду с развитием промышленности необходимо делать инфраструктуральные капиталовложения в отрасли, удовлетворяющие непосредственные потребности населения.

6. Необходимо учитывать, что в новый плановый период ожидается следующее увеличение численного состава (в процентах): в тяжёлой промышленности 1,5—2%, в лёгкой промышленности 4—5%, в пищевой промышленности 1—2%. Значительное увеличение численного состава (более 40%) ожидается только в строительной промышленности.

С развитием тяжёлой промышленности место переселения займёт прилив рабочей силы. *Дифференцированное развитие населённой сети может осуществляться только путём координации отраслей, производящих материальные ценности и отраслей, не производящих материальные ценности.*

WIRTSCHAFTSGEOGRAPHISCHE BESONDERHEITEN DES SIEDLUNGSNEFZES UND DER ENTWICKLUNG DER INDUSTRIE IM KOMITAT CSONGRÁD

К. Мохоли

In der früheren industriellen Entwicklung des Komitats Csongrád hatte das *gegebene Siedlungsnetz* und in Verbindung damit die *infrastrukturelle Situation* eine enorme Rolle inne. Mit der hochgradigen Energieerschliessung, den planmässigen Industrieniederlassungen, dem umfangreichen

wirtschaftlichen Aufschwung des letzten Dezenniums aber hat die territoriale Verteilung der Produktionskräfte sich geändert und gleichzeitig eine beträchtliche quantitative Erhöhung gezeitigt.

Die territoriale Umwandlung der Produktionskräfte, die planmäßige Förderung der volkswirtschaftlichen Zweige, sind von starkem Einfluss auf die Gestaltung der Ansiedlungen. Die anziehende Wirkung der Industrialisierung hat einen Anwuchs der Bevölkerung, Änderung des Verhältnisses der extra- und intraterritorialen Einwohnerzahl, Intensivierung des Urbanisationsprozesses und gesteigerte Ausdehnung des Anziehungskreises zur Folge.

Zu lösende Aufgaben:

1. Zur günstigeren Ausgestaltung der wirtschaftlichen Struktur ist Hebung der Industriequote und Erzielung einer moderneren strukturellen Zusammensetzung erforderlich.

2. Entgegen der früheren extensiven Industrieentwicklung muss der intensive Ausbau in den Vordergrund gelangen, in Verbindung damit ist dann mit einer geringgradigeren Abwanderung der Arbeitskräfte zu rechnen.

3. Die Ökonomie verlangt, dass die neuen Industrieanlagen und Erweiterungen in den bereits vorhandenen industriellen Siedlungen, wo die sich aus der infrastrukturellen Entwicklung ergebenden Vorteile gut zu nutzen sind, gelöst werden.

4. Im Interesse der Erreichung einer besseren Industriestruktur muss — unter Berücksichtigung der rationalen Schwankungen — die territoriale Trennung von Arbeitskraftquellen und industriellen Arbeitsplätzen gemindert werden.

5. Die einheitliche Städteentwicklung verlangt, dass in industriell höherstehenden Gebieten in gesteigertem Masse der intensive Ausbau, an den in Entwicklung begriffenen Stellen aber im Interesse des territorialen Ausgleichs der extensive Weg zur Geltung komme.

6. Parallel mit der Entwicklung der Industrie müssen die, die unmittelbaren Bedürfnisse der Bewohnerschaft deckenden, infrastrukturellen Investitionen gelöst werden.

7. In siedlungsgeographischer Hinsicht ist zu bedenken, dass in der neuen Planperiode für die Weiterentwicklung der Schwerindustrie eine 1,5—2%ige, der Leichtindustrie eine 4—5%ige und der Lebensmittelindustrie eine 1—2%ige Erhöhung des Werkstättenstandes nötig ist. Allein in der Bauindustrie wird der Anstieg der Arbeiterkräfte mehr als 40% betragen.

Es muss damit gerechnet werden, dass anstatt der früheren Abwanderung — besonders in Verbindung mit der Entwicklung der Schwerindustrie — ein Zustrom von Arbeitskräften ins Komitat einsetzen wird. *Eine differenzierte Erweiterung des Ansiedlungsnetzes ist einzig mit der Harmonie der produzierenden und nichtproduzierenden Zweige zu verwirklichen.*